

Bygningen af bullhus og skibet

Bulhuset

Det var om at komme i gang mens gejsten var der. Det første byggemøde blev holdt. Ole Crumlin-Petersen kunne ikke skaffe tegninger af vrage nr. 5, som endnu lå i "mølpose".

Skibsbyggeriet måtte altså vente lidt. I mellemtiden ville man bygge et enkelt bulhus. Senere en naust (overvintrings hus til vikingskib) og yderligere 6 - 9 bulhuse. Der var store planer. Der blev lavet en lille brochure som reklame for projektet.

Vi skaffede os viden om bulhusbyggeri. Byggemetoden til disse huse ligner lidt skibsbyggeri. Der bygges af kløvede stammer og væggene er tilhugget med skarøkse på samme måde som skibsplanker, så her kunne høstes erfaringer og rutine inden skibsbyggeriet.

Gårdejer C. Johannson i Sebbelev stillede praktisk talt sin skov til rådighed. Her kunne bl.a. fælles et egetræ på 50-60 cm i diameter.

I december indkaldtes der til orienterende møde om planerne.

Ole Crumlin-Petersen holdt foredrag med lysbilleder om udgravningen af Skulelev-skibene. Der var en positiv stemning, og der meldte sig både spejderforældre og andre for at give deres støtte. Bl.a. stillede Fjordhotellet en grund til rådighed.

I januar startede arbejdet - spejderne mødte patruljevis om lørdagen. Vi havde kun ganske almindelige spejderøkser til rådighed, og det er ikke det mest hensigtsmæssige stykke værktøj til sådan et arbejde. Vejret var heller ikke for godt, så efterhånden faldt en del fra. De fleste af stolperne blev dog færdige inden sommerferien. En 60 cm tyk elmestamme, som skulle bruges til bulplanker, blev med stort besvær kløvet.

Der bygges skib

I maj 1968 kom så tegninger til skibets køl og stævne og skibsbyggeriet kunne starte. Skovfoged Thorleifsson, Sønderborg skaffede en flot egestamme til kølen. Regningen lød på 102,90 kr. Så står man og ser på en sådan 18 meter lang egestamme, og ved ikke hvordan man gør. Ingen havde beskæftiget sig med skibsbyggeri før - og slet ikke bygget vikingskib. Man spørger forskellige, og pluselig står han der: Niels Knudsen, en ældre herre, men frisk som en havørn og vigtig; han har været rigtig træskibsbygger. Af værktøj havde vi kun en enkelt skarøkse af den moderne slags, den var halvt så bred som dem vikingerne brugte. Med kun en økse er det klart, at det gik langsomt.

Niels Knudsen skulle lære hver enkelt at bruge den, og det tog tid inden håndlaget var der.

“Hug altid på tværs af årerne i træet - tynde flagger af gangen - spred benene når du hugger, eller får du nogle grimme sår når du rammer ved siden af”. Først i oktober var kølen færdig. I mellemtiden var husbyggeriet skredet godt frem, og det var begyndt at ligne et rigtigt bulhus. Trælasthandelen stillede en stor tom lagerhal til rådighed (“Shanghai”), så nu kunne der arbejdes uafhængigt af vejret. Samtidig blev “arbejdsbogen” indført. Alle skulle ved arbejdets start og slut indskrive sig.

I oktober rasede en orkanagtig storm, som væltede mange træer i skovene. Det var et sørgeligt syn, men til fordel for skibsbyggeriet. Imellem de mange væltede træer var der en del, som kunne bruges. Der skulle bruges meget træ til spant, biter, tofter, knæ osv.

I Blommeskobbel på Als fandt vi en meget stor tyk eg, af hvilken der kunne laves stævne og kølsvin. 5 mand gik i gang med arbejdet, og efter 40 timers slid var stævne og kølsvin færdige.

Efterhånden blev alt samlet i laden. Der var meget træ, så meget, at det på et tidspunkt så ud som om der skulle bygges en hel flåde. Der hugges meget fra, og der hugges selvfølgelig også forkert en gang i mellem, så en del måtte kasseres.

Ret hurtigt var der kun en lille trofastskare som mødte op, og en gang imellem kunne det knibe med gejsten. Men humøret fejlede ikke noget. Den lille skare havde styrke til at overvinde alle fortrædeligheder og fortsatte ufortrødent.

Træet “snakker” I januar 1968 fandt vi i nærheden af Kaninsøen i Augustenborg skov en kæmpeeg, som var velegnet til skibsplanker. Skovvæsenet var behjælpeligemed at fælde træet. På regningen stod der, at vi havde købt et antal kubikmeter brænde.

Træet skulle kløves mens det var friskt, så lørdagen efter fældningen startede et kløvehold arbejdet. Grenene blev savet af, og der blev ryddet op på arbejdspladsen i skoven. Den første jernkile blev slået i ved træets rodende, så der opstod en lille revne, i denne blev der slået en asketræskile, således at revnen blev lidt længere. Så kom næste kile i indtil træets top var nået. Der blev slået på kilerne i næsten tre timer.

Det første træ er fældet

Skibslaget Sebbe Als, Augustenborg

Der var stadig kun en smal revne. Vi tændte et bål, og holdt en lang frokostpause. Mens vi sad og spiste sagde det "knak-knak-knak" i træet, det "snakkede". I ca. en time havde ingen rørt træet og pludselig gav det mægtigt brag, og træet var delt i to dele. Efter denne erfaring i kløvningens kunst, gik det lettere. Vi fik kløvet den store eg med "snakke-teknikken" nogle gange, så vi havde 16 kløvede planker færdige på relativ kort tid. De var 10-15 cm tykke ved barken, så der var meget at tilhugge senere.

Skibsplankerne (kaldes også bord) skulle hugges sådan, at årerne i træet ikke blev brudt mere end nødvendigt. Bordene er kun 2,5 cm tykke på midten, og 2 cm i kanterne. Bredden skulle være mellem 25 og 30 cm og det var vigtigt at få dem så lange som muligt. Det ser ud, som om disse bordplanker er alt for tynde og svage til et skib på næsten 18 m længde, men det giver en kolossal styrke og smidighed, når træet er tilhugget på denne måde. Dette er en af hemmelighederne ved vikingeskibenes sødygtighed.

Vi havde hos en smed på Tønderegnet fået lavet fem rigtige skarøkser, så arbejdet med at hugge skibsbord gik nu bedre. Selv om vi havde fået lidt træning, så tog det tid inden vi kunne hugge skibsplanker i de helt nøjagtige dimensioner. Det grove arbejde foregik i skoven, inden plankerne blev hentet hjem til byggepladsen for her at blive finthugget og tilpasset. I den store lade var der en stabil aktivitet. Kølsvin og stævne blev hugget færdige, og de mange timers arbejde med at hugge bord fortsatte herinde hvor der var tilpas fugtigt til, at træet ikke tørrede ud. Tørt egetræ er næsten umuligt at bearbejde, det bliver hårdt som sten.

I det fri fortsatte arbejdet med bulhuset. Cedde, hvis borgerlige navn er Jens Christian Nissen, var en af de meget arbejdsomme og flittige. Til trods for hans unge alder (14-15 år), var han her og der og alle vegne for at holde arbejdet i gang. Inden sommerferien stod bulhuset færdigt, og det var hans fortjeneste.

Stævne og køl blev forenet i løbet af november, og spantskabeloner blev sat op. Det begyndte at ligne noget, selv om det så lidt Storm P.-agtigt ud med en hel masse stivere, som holdt tingene på plads, bl.a. i loftsbjælkerne (Hvordan mon vikingerne gjorde?).

Kløvningen startes med en jernkile

Når træet er revnet banked trækiler ind

Kølen tilhugges

Og så var vi klar til at tilpasse og nagle den første kølbordsplanke. Jernnaglerne fik vi leveret fra en boltefabrik. Det var et af de få steder, hvor det var nødvendigt at bruge vor tids materialer. Skibet var aldrig blevet færdigt, hvis over 3000 nagler skulle være håndmedet. I øvrigt har jernnagler ikke forandret sig i de 1000 år, de har været brugt, så det kunne med god samvittighed forsvares. Af asketræ blev der lavet nogle geniale "skruetvinger" til at holde bordene på plads, medens de blev tilpasset og naglet sammen. Det nederste bord blev naglet til kølen - et møjsommeligt og meget støjende arbejde. To arbejdede sammen, den ene lå under kølen og holdt naglehovedet fast med en muggert, medens den anden bankede den ud på den indvendige side. Den der bankede fik en øm arm - den der holdt nitten blev totalt døv af støjen. Det havde Arbejdstilsynet nok aldrig godkendt i dag. Vi snød lidt med kalfatringen. For at være helt sikre på, at skibet var tæt og gav mindst mulig vedligeholdelsesarbejde, blev der i hvert bord lavet en lille rille, som blev fyldt op med et gummimateriale i stedet for uld eller hør og beg. Der blev på dette tidspunkt arbejdet i hold tre aftener om ugen samt hver lørdag.

En af de lange bordgange hugges med skarøkser

Spanter tilpasser

Skibslaget Sebbe Als, Augustenborg

Det gav et godt skub, også fordi Carl Otto og hans kone Edith samt enkelte andre var der stort set hver dag.

Der blev stadig hugget bordplanker, og efterhånden som de mange spåner hobede sig op på huggepladserne måtte vi lave nye huggeblokke eller hæve dem. 70-80 % af alt træet blev til spåner. Efterhånden som plankerne var færdige blev de endeligt tilpasset og sat på plads. Arbejdet med alle de små ting var også kommet godt i gang. Der skulle bruges over 160 smådele, hver enkelt ting tilpasset nøjagtigt til sit formål. Der blev lavet knæ, biter, tofter, bundstokke, spanter osv.

Skibets udseende bestemmes af kølens og stævnenes udformning. Skroget bygges i "skalteknik", hvilket betyder, at alle bord bliver naglet på plads, inden der sættes bundstokke, spanter og knæ i. Disses funktion er, at modvirke vandets pres mod skibets sider. De tre øverste bord er lavet af asketræ.

Aktiviteterne tog til fra julen 1968. Der blev lavet 35 årer, mast og ræer blev fremstillet. En del var i gang med at lave personligt vikingeudstyr osv. I påsken 1969 var der fem dages arbejdslejr. Det gav et ordentligt skub, både med byggeriet, og med det sociale samvær - man lærte hinanden at kende på en lidt anden måde. Hidtil var arbejdet foregået forskellige steder, på forskellige tidspunkter og i små grupper. Der blev lavet meget forskelligt: "Jomfruer", biter, tovværk til rigning, mast, ræer o.l. "Dragehovedet", som er en kopi af et fund ved floden Schelde i Belgien blev lavet af en spejderfar.

Først i juni var man så langt, at alle bord var på plads, og spanteskabelonerne kunne fjernes. Knæ, tofter, biter - alt "indmad" var stadig ikke sat på plads, så det var spændende. Skabelonen blev fjernet, skibet gav sig lidt - og fik en lidt anden, mere harmonisk facon. Og så kunne monteringen af smådelene foretages.

Crumlin var på besøg denne dag. Han kunne give os de sidste tips om skibsbyggeri, idet man på dette tidspunkt var kommet langt med at samle originalen på Vikingskibsmuseet.

Monteringen af alle de små ting gik ret hurtigt. Alt var i forvejen groft tilhugget, så der skulle blot tilpasses og nagles fast.

Første bordgang monteres

De næste bordgange klargøres

Spanter hugges til af groet træ

Skibsskroget er næsten klar

Skibslaget Sebbe Als, Augustenborg

Sent på foråret slæbte vi skibet ud af huset. Resten af arbejdet, mast, ræer, rigning, ror osv. skulle færdiggøres og monteres udendørs.

Skibet blev udvendigt, op til vandlinien, malet med noget skrækkeligt, giftigt rød "patent". Resten af skibet blev denne første gang malet med ægte finsk tjære. Det var lykkedes en trælasthandler at finde dette på et lager i Sverige. Det var lavet før krigen, dåserne var noget rustne (udvendigt). Senere er Sebbe Als kun malet med moderne træbeskyttelsesmidler. Efterhånden blev vi færdige. En bedding og en talerstol blev også fremstillet.

Helt glat går noget sådant jo aldrig. En eller anden havde fået fat i et gammelt lastbilunderstel til at køre skibet på de ca. 100 m hen til beddingen. God ide', bortset fra, at den ikke kunne bære skibet, den knækkede simpelthen sammen under de ca. tre tons. Med donkrafte og en masse arbejde lykkedes det at få skibet op på beddingen.

Skibet var klar til søsætning.

Sidste bordplanke monteres

Montering af knæ

Skibet er trukket ud i det fri for klargøring

Skibslag

I August 1968 var spejderchef Thorkild Glad på besøg. Carl Otto havde en snak med ham om fremtiden. Thorkild Glad sagde, at i tilfælde af, at spejderarbejdet af en eller anden grund skulle stoppe i Augustenborg, så skulle skib og værdier iflg. korpsets love overføres til Det danske Spejderkorps.

Det gav stof til eftertanke. Hvem ville senere tage vare på alt det, vi gik og lavede? Vi ville være meget kede af, hvis skibet skulle væk fra Augustenborg, hvor lokalbefolkningen havde bakket så utroligt op, også mange uden for spejderkredse.

Skibet skulle altid være hjemmehørende i Augustenborg.

Der blev indkaldt til stiftende generalforsamling i februar måned, og så var Skibslaget Sebbe Als en realitet.

Den første bestyrelse blev valgt. Formand blev Carl Otto Larsen.

Vi startede med at tegne skibsanparter blandt medlemmerne og andre interesserede. Medlemstallet var så beskedent som 27. Det det steg i løbet af få måneder til over 40. Carl Otto gjorde i denne tid et stort arbejde for at få nye unge mennesker med fra omegnen. Der meldte sig otte fra Broager, ni fra Havnbjerg, en fra Nordborg og tre fra Sønderborg. Alle var seniorspejdere eller spejderledere.

Økonomisk så det ikke godt ud. Der blev skrevet ansøgninger om støtte til alle banker og en lang række fonde. Resultatet var nedslående - 1850 kr. er ikke meget at få til et så stort projekt.

Skibslaget

Der kom senere langsomt penge ind til byggeriet. 10.000 kr. alene fra Fabrikant Mads Clausens Fond. 5.000 kr. til rigning og sejl fra Augustenborg Kommune (væddemålet fra 1966).

Skibstilsynet stillede store krav m.h.t. sikkerhedsudstyr til Sebbe Als. Bl.a. forlangte man, at der skulle være selvoppustelige redningsflåder om bord, hvilket vi syntes var lidt latterligt, de ville fylde så meget, at vi slet ikke kunne være det mandskab om bord, som var nødvendigt for at sejle skibet.

Efter nogen brevveksling, og nogle samtaler med Skibstilsynet fandt man dog et kompromis, idet det blev besluttet, at vi (selvfølgelig) skulle have redningsveste til alle, ankerkugle, ankerlanterner, samt kiste med nødraketter, medicin etc.

Desuden er der på næstøverste bord påsat en redningsline, som på redningsbåde.

Iøvrigt er Sebbe Als synkefri. For det første er den bygget af træ, for det andet er der ikke balast i form af sten eller lignende under dørken. I stedet ligger der flydemiddel, som er med til at gøre den synkefri.

Skibslagets bestyrelse havde nok at gøre. Ud over at være med i skibsbyggeriet skulle de skaffe materialer - helst gratis, men i hvert fald billigt, der skulle skrives alle mulige ansøgninger, forhandles med Skibstilsynet, skaffes penge o.m.a.

Skibslag eller Skibslaug?

I den danske ordbog fra 1855 står der om ordet LAUG bl. a.: ...egentlig enhver forening, et selskab eller samfund af arbejdere (mestre og svende), der hører til et bestemt håndværk. Om ordet LAG står der bl. a.: det som ligger i en bestemt orden, muldrag, snelag osv. ... at give fjenden det glatte lag osv., og til sidst: selskab, samkvem, broderskab (at være i et godt lag).

Ordet lag stammer fra vikingetiden, bl.a. hedder det Danlagen i England. I sagaerne kan man læse, at styrbords rolag var mest udsat for fjendens pile. I Island, på Færøerne og nogle steder i Norge kaldes det stadig et rolag.

Derfor hedder det skibsLAG.

I januar 1969 var der fest,
og Edith "HUG DA" skrev:

Bor man i Augustenborg, må man ofte undre sig - hvad er det der sker hver lørdag derovre på Shanghai? De kommer strømmende til fra syd og nord, en enkelt endda i hvid Volvo fra Sønderborg.

Jeg har hørt, at de i laden bygger vikingeskib - det er dog det glade pip, en mand - en kludekræmmer ved navn Calle Skimmel fandt på det - han og hele hans vrimmel af drenge og mænd har erobret Langdel og omliggende øer med skove, havne og "lille søer".

Hans højre hånd er overskibsbygningsingeniør Preben - en skovl af rang, der hverken kan håndtere økse eller tang. Men Knudsen si'r han har et super-nittehoved, så det er da altid noget, han har desuden Cedde, der ved om alt besked - og hvad han gør og si'r det står han ved.

Af andre originaler er der to fra Ulkebøl, den ene har en søn - den andens kone får et føl, når han i færørtrøje og med træsko på, skal fotografere "bord" og stole i Augustenborg. Men de trodser alle farer og sniger sig af sted. Bist er glad og lykkelig, når han må ligge ned i spåner under skibet - med en god cigar, mens Palle deler ud af den klogskab, han nu har.

Ak, den fred og hygge brat forstyrres af et brøl. Det er de vilde vikinger fra Havnbjerg - nu er det tid til øl, med sovepose i favnen og med tandbørste i snor, hver weekend de i vores hytte bor.

Først er der Arne-fipskæg med den røde klud, så Jørgen, Cowboy og Hans, der ser bekymret ud, for mellem disse mange, er der et tvillingepar, hvem pokker kan fortælle hvem det var der hver gang der skulle fejles et par ruder ud han slår. Om det er Morten eller Lars eller omvendt - hvad ved jeg, de ser nøjsgtig ens ud - hver for sig.

Når Flemming ser en skraldespand, eller andet gammelt skidt, får han i begge øjne vand, hvor historisk, hvor antikt, men fælles for de fyre: de er ikke til styre, de pukler på og fører an, så det er svært for Petermand, de hugger sammen ølsvin ... (kølsvin) og derved har de megen grin, så Henning må slå i bordet, for at få ro til at koncentrere sig om roret.

Her må ikke fejles, for ellers ka' der skudde sejles, si'r Peter Svendsen - han er en krukke, mener Mogens, der er knaldgod til at lave bukke.

Poul-Erik og Steen går så stille omkring, jeg tænker, de laver nok slet ingen ting, og dog - de arbejder uden al den snakken. De ved nemlig, der vanker et par på frakken af Preben, når han vil op sig manne.

Det måtte forleden Jørgen Petersen sande, han eksed i planken, som han nu det vil og var nær blevet smidt af h... Hedeby til.

Se - hugge i træet lærer een efter een, men ramme i benet ka' kun Lars og Kurt fra Gråsten. "De fie fra Broue - dem kinne vi it, de hinte vår træ - sånt lidt edde lidt". Nu er vi jo spændt på, om det som tofter gør nytte, eller ender i pejsen i Broager spejderhytte.

I kender alle Leo og hans vandede vitser, men sammen med Jens har han lavet de skitser I bygger efter hver eneste dag, og det er de kommet så glimrende fra.

Når jeg tænker tilbage, da træet endnu i skoven stod, skulle fældes og flækkes ifod for fod, spør-jeg: Uden Jessen, var det da lykkedes overhovedet? Ja, og så Tage, der kom da det værste var overstået.

Hvis jeg nogen har glemt, så undskyld, men det er slet ikke så nemt, for mange har hjulpet - enhver og alle, men hvad var det hele foruden Calle? Jeg håber - jeg ved, I kan klare det job at få vikingeskibet bygget op, hæng i venner, tiden så hastigt flyr, sæt ikke vore forventninger over styr.

I skal tiden vise at det ikke er det glade pip. Når man vil kan man bygge et vikingeskib.

Edith Larsen